

**Lars Fr. H. SVENDSEN, *Filozofija laži*, s norveškoga
prev. Mišo Grundler, Zagreb, TIM pres, 2021, 119 str.**

Tanja Zovko

tanjazovko@gmail.com

Knjiga *Filozofija laži*, koja pripada u popularnu filozofiju, ima šest poglavlja, kroz koje nas profesor na Institutu za filozofiju Sveučilišta u Bergenu Lars Fredrik Händler Svendsen, jasno i primjerima potkrijepljeno uvodi u svijet laži, svijet koji svakodnevno živimo. Fenomen laži postoji od kada postoji čovjek, a suprotnost laži nije istina nego istinitost. Autor stoga rasvjetljuje razliku između istine, istinitosti, istiništavnosti (netko zaključuje da je nešto istinito na temelju dojma ili osjećaja, a da se pritom ne potruži to pobliže proučiti)¹ i muljanja. Govori o etici laži, o različitim motivima koji potiču laganje te o »bijelim« i »crnim« lažima. U nekim slučajevima postoje opravdani razlozi za laž, pojašnjava norveški filozof Lars Svendsen. To bi bilo onda kada nekome pokušavamo pomoći lažući ili prešućujući istinu.

Autor obrađuje i pitanje laganja samome sebi, pitanje samoobmanjivanja, te nas upućuje na problem koji nastaje u zamki samoobmane. U tom slučaju, ne možemo istinu govoriti niti sugovorniku. Ako ne vjerujemo sami sebi, niti drugi nam neće vjerovati. Posebnu pažnju autor pridaje kategoriji prijateljstva. Prijatelj ne zaslužuje samo istinitost. Takvi, naime, trebamo i inače biti – nego zahtijeva i iskrenost. Prijateljstvo nam je potrebno jer nam treba kritički uvid u nas same od strane ljudi koji nas vole i koji su nam bliski.

Zanimljivo kako se Svendsen bavi političarima i pita se zašto lažu i je li i u kom trenutku prihvatljivo lagati u politici. Tražeći odgovore na ova pitanja, spominje Platonovu teoriju »umjesnih laži«, a spominje i totalitarne laži. Za primjer totalitarnog lažljivca u liberalnoj demokraciji navodi bivšega predsjednika SAD-a Donalda Trampa. Smatra da on navodi silne neistinite tvrdnje, ali ne možemo odrediti jesu li to laži, istiništavnosti ili muljanje. To je nešto što se odvijalo u njegovoj glavi, a mi to ne možemo saznati. Iako se Svendsen u svojoj knjizi bavi fenomenom laži, vrlo je dojmljiv njegov prikaz fenomena istine. Autor ukazuje da je većina ljudi većinu vremena iskrena, te analizom sociopsiholoških istraživanja potvrđuje tu tvrdnju. Mi smo uglavnom iskreni.

¹ Usp. Zdenko DUKA, *Narod ima pravo da mu se ponekad laže, a političar tad ima dužnost lagati? Slažete li se?* (18.04.2022) <https://ideje.hr/narod-ima-pravo-da-mu-se-ponekad-laze-a-politiciar-tad-ima-duznost-lagati-slažete-li-se/> (13.09.2022).

Pretpostavka istine je nužna jer ne bismo imali s kime komunicirati kada bismo pretpostavili da je većina ljudi neiskrena.

Laž karakterizira kao ozbiljan fenomen. Prema tome, bilo bi idealno poznavati nekakav recept kako laž otkriti. Svendsen tako ističe da ne trebamo gledati kako se govornik ponaša dok govori već slušati što govori. Iako osuđuje laž ističe da se ne treba držati krajnosti. Štoviše, ako bismo u svakodnevnom životu svakome rekli ono što mislimo, ne bismo mogli podnijeti jedni druge.

Zaključujući djelo, autor ističe da nam je moralna dužnost truditi se da budemo istiniti i prema sebi i prema drugima. Nekada istina nije u skladu s našim željama i potrebama, ali je i dalje istina. Knjiga *Filozofija laži* živopisno i jednostavno opisuje fenomen laži, njegovu kompleksnost i prisutnost u svakodnevnom životu. Poput nekog priručnika za ljubitelje istine ovo djelo upućuje čitatelja na to kako otkriti lašca i kako je lako slagati drugima, ali i sebi. Laž je fenomen koji autor osuđuje, ali ne niječe njezino postojanje od kada je i čovjeka.

Promišljajući o odnosu istine i laži, može se pretpostaviti sljedeće: da bismo lagali nužno moramo znati istinu i pokušati je sakriti od drugih ili, u krajnjem slučaju, od samih sebe. Sposobnost stvaranja nečega što je naizgled slično stvarnosti, ali u isto vrijeme i različito, postupno je postala element konstituiranja ljudskih odnosa. Različiti su motivi koji navode na laž, no mogli bismo ih svesti na dva temeljna: čista zabava ili pak pokušaj ostvarenja neke koristi.

Polazeći od premisa i konačnih zaključaka autora knjige *Filozofija laži* razvidno je da se problem laži ne može svesti samo na pitanje morala, politike ili prava, kako to najčešće biva. Fenomen laži i fenomen istine, uvelike su isprepleteni i nužno traže puno dublja pojašnjenja, a njih nudi upravo filozofija. Čitajući ovo djelo jasniji su odgovori na pitanja koja je svrha iskrenosti, te što je u konačnici istinitost. Naposljetku, jasno se iščitava da je potrebno pretpostaviti da su ljudi iskreni ako želimo živjeti slobodno i imati povjerenja u druge. Moguća kritika ovoga djela je autorova prevelika zaokupljenost lažima u političara koji su zbog toga u knjizi dobili previše prostora.